

12. ОТУЂЕНИ ЧОВЕК

a) Феномен отуђеносији

Отуђеност је делимично или потпуно дистанцирање човека од свог окружења, од свега што је створио и од самога себе. Појам отуђености, који је развио немачки идеализам, а нарочито Хегелова философија, преко Маркса је пренет и на поље друштвених наука.

Дефиниција и
појам

Друштвене науке доводе отуђеност у везу са процесом човековог прилагођавања друштвеној стварности, начину организовања и функционисања самога друштва. Због тога ове науке гледају да уклоне отуђеност мењањем ових процеса човековог прилагођавања и изменом структура и начина функционисања друштва.

Шта кажу
друштвене
науке

Богословље, које је употребљавало овај термин и пре друштвених наука и философије, сматра ову отуђеност секундарном појавом. До првобитне, примарне отуђености човека дошло је његовим отуђењем од Бога, грехом. Грех чини човека самољубивим и постепено га одводи у отуђеност према окружењу, према свему што је створио и према самоме себи. Због тога се отуђеност не може уклонити без власпостављања заједнице са Богом. Истовремено пак, не могу се ни игнорисати ни потценити структуре и процеси који постоје у друштву и друштвеном животу, а који проширују и продужавају човекову отуђеност.

Шта каже
бођословље

б) Оштећени човек у наше доба

Основна обележја

Отуђеност човека постаје све приметнија у савременом индустријском и постиндустријском друштву. Човеком данашњице владају сile савременог технократског света, погубне по његову слободу и личност, док му истовремено прети опасност од антитуманизма и потпуног ишчезнућа. Он се предаје бескрајном вртлогу без излаза и циља. Многобројним и често међусобно неповезаним улогама, које преузима на себе у свом друштвенном животу (нпр. отац, службеник у неком предузећу, управник вишеспратнице, синдикалиста, члан парохије, удружења итд.) човек корача у правцу заборава себе. Престаје да делује као личност која живи у заједници са другим личностима и креће се као марионета, којом управљају конци безличног друштва. Тако он губи своју непоновљиву особеност и постаје бројка, која се само припадаје безименом мноштву.

Оштећеност
од природе

Упркос огромним моћима којима располаже у наше доба, човек све више губи владајући положај у свету и постаје роб. Користећи средства и могућности савремене технологије, он не задовољава само своје стварне, па чак и умишљене потребе, већ ствара и ограду између себе и свог природног окружења. Тако се потреса његова веза са природом и у његовим односима са њом долази до растуће дисхармоније, која представља и главни проблем екологије. Загађеност, која се ствара у ваздуху, у морима, у језерима, на изворима воде и у самом људском телу издувним гасовима, зрачењем и штетним супстанцима, све више прети човеку и компликује му живот.

Отуђени човек, било онаквим каквим га је приказао Кафка у својим делима, било онаквим каквим га је видео Сартр у свом делу Мучнина, представља трагичан феномен свакодневнице. Јер, колико год неко желео да сматра изузетима екстремне случајеве отуђења, не може да не види опште стање, које влада у животу људа нашег времена. Данас човек ради мање, а трпи више. Живи богатије а осећа се сиромашније. Умножава олакшице а увећава стрес. Пуни се насладама а увећава своју несрећу. Осећа у себи огромну празнину, чије је покриће обично обратно сразмерно величини и изобилju олакшица и материјалних добара којима располаже. И што више покушава да попуни ову празнину средствима која му пружа његово доба, све више схвата да је немоћан да је попуни и пада у очај.

Овај очај води човека у различите безнадежне изборе. У њих се убрајају и различите злоупотребе и изопачености, као и покушаји бекства у ирационалне светове употребом наркотика. Али овакви очајни поузди одводе човека у гнушање и пропаст. Нарочито употреба наркотика, која ствара осећај тренутног бекства од света, узрокује навику и приврженост дрогама, које у ствари поробљавају човека и воде га у сигурну пропаст. Ова опасност прети посебно младима, који снажније доживљавају оваква стања и могу упасти у замку и постати жртве ланца трговине и потрошње наркотика.

в) Превазилажење оштећења

Да би се превазишло отуђење, мора се прво успоставити тачна дијагноза о његовом исходишту. Када ће дијагноза

се отуђење испитује само у својим секундарним фазама, није могуће успоставити никакву тачну дијагнозу, нити терапију. Права ствар која се тражи од човека, да би могао имати исправан приступ, јесте да схвати да отуђење није првобитно друштвена или психолошка, већ духовна појава. А јесте духовна појава, зато што процеси из рјавог става човека према Богу, према свету и према себи. Без разумевања овог духовног карактера отуђења, не може никако бити ни излечења од њега.

Човек је заборавио да није он сам узрочник свог постојања и да се његово коначно назначење налази изван његовог бића. Пожелео је да изгради свој живот и своју цивилизацију, узимајући за последње мерило и циљ себе. Он је на читав свет гледао као на нешто што се може искористити, гледајући само на свој интерес и не размишљајући, или не узимајући у обзир ништа изван себе. Тако је престао да има било коју тачку ослонца изван себе, која би могла да

буде и центар за повезивање са његовим окружењем и природом. Све то је изазвало једно опшиће стање дезорганизације и нереда, које је пројело не само његов лични и друштвени живот, већ и његове односе са природном околином и читавим светом, упоредо стварајући и разноврсна отуђења. Сходно томе, формирале су се и различите структуре и процеси у друштву, који уводе отуђење, и због тога се морају исправити.

Но, упркос отуђиваčким сплетовима друштвеног живота, излази се могу пронаћи у човековом покажању и његовом подвижничком ставу. Подвижнички став не представља само посебну обавезу монаха, већ обавезу свих људи који желе да се сачувaju слободи-ним од отуђиваčких обавезности живота. Овакав став је најпробитачнији serum против човековог отуђења. Истовремено, он је и средство за развијање и покретање духовних сила. Избегавањем или ограничењем употребе одређене хране, уживања, олакшица итд., као и упоредним покретањем духовних сила, самоконтроле, повратка унутрашњем човеку, молитве итд. задобија се, са једне стране човекова премоћ над самим собом, а са друге исправно постављање према свету и Богу.

За ову тему подвижници наше Цркве су прави просветитељи. Као што атлете интензивним и често натчовечанским вежбањем остварују чудесне телесне учинке, тако и подвижници Цркве на духовном пољу својим интензивним и натчовечанским подвизавањем, откривају нам мере духовних учинака и слободе од друштвene конвенционалности. Они нам показују где може да стигне човек који духовно ревнује, како би у свом животу осетио присуство Божије. Наравно да немају сви исте сile и могућности за духовна ре-

Подвижнички
став

| вновања, као уосталом и за она телесна. Али сви могу
| постати савршени, крећући се у оквирима својих сила
| и могућности.

ТЕКСТОВИ

1. "Домос¹⁰рој¹⁰ Богоја и Спасиљења нашеђа јесиће
позивање из сијања Јага и узлаз у заједницу са Богом
из оштећења, до којег је дошло због нейослушности.
Због штога је Христов долазак у јелу, писање јеванђелских
правила живота, страдање, крст, посреб, воскрсење, да би човек сијасавајући се и узлегајући се
на Христу задобио оно исконско синовство." (Василије Велики, *О Светом Духу*, 15, 35, ПГ 32, 128)

2. "Ништа се не да оправдаши, ни овај љарк, ни
ово двориште, ниши ја сам. Када ово схваташи, сим-
пак шти се окрене и све се око њебе обрће." (Жан Пол
Сартир, *Мучнина*)

ПИТАЊА

1. Шта је оштећење?
2. За што је еколошко штетање и етички проблем?
3. Које све ћојаве чине оштећење савременог човека?
4. За што је феномен оштећености у својој основи духовна ћојава?

¹⁰ Домострој: дело, које је Бог остварио у историји ради човековог спасења и обнављања.